

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Agostini N. & Logozzo D. 2000. Migration and wintering distribution of the Marsh Harrier (*Circus aeruginosus*) in southern Italy. *Buteo* 11: 19-24.

Tijdens herfsttrek 453 Bruine Kiekendief op trek geteld, waarvan 63% adult (meer mannen dan vrouwen). In voorjaar 1301 vogels, waarvan 80% adult. Overwinteren op Sicilië betreft vooral juveniele vogels.

Ardia D.R. & Bildstein K.L. 2001. Sex-related differences in habitat use in wintering American Kestrels. *Auk* 118: 746-750.

Vrouwtjes van de Amerikaanse Torenvalk foerageerden 's winters in opener gebieden met meer grasland (habitat met een betere kwaliteit) dan mannetjes die in iets struikrijkere omgevingen jaagden. Mogelijk wordt dit veroorzaakt door onderlinge competitie, waardoor de mannen worden weggedrukt naar gebieden met minder voedsel en een hogere kans op predatie.

Baziz B., Souttou K., Doumandji S. & Denys C. 2001. Quelques aspects sur le régime alimentaire du Faucon crécerelle *Falco tinnunculus* (Aves, Falconidae) en Algérie. *Alauda* 69: 413-418.

In 1997 en 1998 werden 73 braakballen verzameld in El Harrach (Noord-Algerije). Daaruit werden 224 prooien geploten, voornamelijk insecten en vogels (meest huismus). Huismussen waren de meest algemene vogelsoort in het betreffende park.

Carter I. 2001. The Red Kite. Arlequin Press, Chelmsford. xii+187 pp. ISBN 1 900159 61 9. Genaaid gebonden. f95.-.

Rode Wouwen mogen zich in ruime belangstelling verheugen, met al meer dan handvol monografieën in het Duits, Engels en Spaans. Het onderhavige boek is sterk Brits georiënteerd, niet verwonderlijk gezien de bemoeienissen van de auteur met de introducties in Engeland en Schotland. Het verhaal moge inmiddels bekend zijn: de kwijnende populatie in Wales (geringe reproductie, zeer trage groei, dispersie van jonge vogels gefnuikt door vervolging in Engeland, minieme genetische variatie) was aanleiding tot uitzetprojecten op zes locaties van Schotland tot Zuid-Engeland. De hiervoor gebruikte vogels zijn afkomstig uit Spanje, Zweden en Oost-Duitsland. In dit boek worden doelen en uitkomsten van dit uitzetproject uitgebreid behandeld, afgewisseld met algemeen-biologische informatie over voorkomen in Europa, broedbiologie, voedselkeus, gedrag, trek en dispersie, sterfte en overleving. Hoewel erg Brits getint (Duitse en Zweedse literatuur is mondjesmaat benut, Spaanse iets beter), is het toch een goede inleiding op deze bedreigde soort. Soms had ik graag wat gedetailleerdere informatie gezien, zoals bij de seksratio, rui, dichtheden (oppervlakten en jaren waarover berekend), taakverdeling van de seksen en details bij de foto's (geen plaats en datum). Andere zaken krijgen echter ruim aandacht, zoals de sociale slaappleatsen. Het is bijzonder leesbaar geschreven, zonder statistische hoogvliegerij maar met voldoende cijfers in tabellen en figuren tussen de lopende tekst om niet te veranderen in kwalitatieve praat. Tekeningen (zwart-wit, waterverf) en foto's (kleur en Z/W) verlevendigen het boek. Een interessante uitbreiding van deze reeks, waarin tot nu toe Grauwe Kiekendief, Boomvalk en Kerkuil zijn verschenen.

Clements R. 2001. The Hobby in Britain: a new population estimate. *Brit. Birds* 94: 402-408. Nauwkeurig onderzoek in tien willekeurig gekozen blokken van 100 km² in Kent (overwegend cultuurland met wat bossen) bracht aan het licht dat Boomvalken veel talrijker waren dan verwacht (minimumdichtheid 3.3-3.9 paren per 100 km²). Deze dichtheid past in het beeld van algemene toename in Engeland sinds de jaren zeventig. Uitgaande van de huidige verspreiding, een

gemiddelde dichtheid van 3 paren/100 km² landschap beneden 300 m boven zeeniveau ('goed habitat') binnen de verspreiding en 3 paren per daadwerkelijk blok van 100 km² met een ijle boomvalkdichtheid, komen de auteurs uit op minimaal 2200 paren voor geheel Groot-Brittannië. In Kent ging de toename gepaard met een grotere frequentie waarmee groepjes gezamenlijk insectenjagende Boomvalken werden gezien boven moerassen. Dit is een interessante waarneming, omdat dit verschijnsel in Nederland juist steeds schaarser is geworden naarmate de stand hier verder afnam (overigens precies als de nabroedtijds groepsvorming). De gemiddelde legselgrootte (gegevens BTO) was in de perioden 1970-79, 1980-89 en 1990-99 resp. 2.69 (n=70), 2.15 (n=103) en 2.87 (n=120), het aantal uitvliegende jongen per succesvol paar resp. 1.96 (n=27), 2.05 (n=107) en 2.44 (n=173). Over de oorzaken van deze ontwikkeling komen de auteurs niet verder dan speculaties (meer libellen door aanleg waterpartijen, meer kraaiennesten door verminderd kraaienafschot, meer uitvliegende jongen, klimaat, random variaties in prooi-aanbod, enzovoort). (8 Harrier Drive, Sittingborough, Kent ME10 4UY, UK).

Corso A., Consoli G. & Cardelli C. 2000. Nuovo caso di svernamento in Italia del Falco pecchiaiolo *Pernis apivorus*. Aves Ichnusae 3: 33-36.

Eerstejaars Wespandief werd diverse keren gezien tussen december 1999 en januari 2000 in de zoutpannen bij Siracusa (Zuid-Sicilië). Dit is het tweede overwinteringsgeval in Italië (eerste in 1997 bij Lazio). Werden beide gezien in moerasgebieden, vermoedelijk in verband met voedsel.

Ferguson-Lees J. & Christie D.A. 2001. Raptors of the world. Christopher Helm, London. ISBN 0-7136-8026-1. Genaaid gebonden. 992 pp. Prijs f195.- (Euro 88.64).

Eindelijk is het er dan toch van gekomen, na jarenlang uitstel. En ik moet zeggen: alleszins de moeite van het wachten waard. In tegenstelling tot de meeste Helm-gidsen is in deze turf-naast gedetailleerde kleebschrijvingen (in zit en vlucht), geografische variatie en maten en gewichten (alleen spreiding, geen aantallen of standaardafwijking)- uitgebreid informatie opgenomen over voorkomen (met redelijk goede kaarten), verplaatsingen, habitatkeuze, gedrag, broedbiologie en populatie-omvang. In de inleidende hoofdstukken wordt stilgestaan bij de wijze waarop het uiterlijk van roofvogels wordt beschreven (technische termen), welke maten hoe te meten, hoe sekse en leeftijd te onderscheiden (met veel aandacht voor seksuele dimorfie; geen recente bevindingen echter), de basisprincipes van roofvogelherkenning (in zit en vlucht, grootte, geluid), trek, ruiatronen als leeftijds criterium (Carl Edelstam; in de soortteksten is hier echter niets over te vinden), zicht, geluid en reuk (idem), kleden en externe structuur (idem) en taxonomie en naamgeving (recent nogal aan veranderingen onderhevig, met in dit boek alweer andere keuzes dan in *Handbook of the Birds of the World*). Daarmee is het boek veel meer dan simpelweg een gids voor herkenning. Dat niet al deze informatie up-to-date is, kunnen we de auteurs nauwelijks kwalijk nemen gezien de exponentiële groei van de roofvogelliteratuur. Tevens is het zo dat wie alleen geïnteresseerd is in de Europese soorten aan Forsman (*The raptors of Europe and the Middle East*, uitgegeven door Poyser, ook de Nederlandse vertaling van de eerste druk voldoet) een beter boek heeft als het strikt om herkenning gaat (bovendien veel details over rui). Wie zijn neus geregeld buiten Europa steekt, kan echter met *Raptors of the World* een heel eind komen (maar je sjouwt je een breuk). Handig is ook de sectie waarin potentiële verwarring met andere soorten aan de orde komt. De kleurplaten zijn gemaakt door Kim Franklin, David Mead en Philip Burton; soms wat flets (veel platen van Mead, sommige van Burton) maar over het geheel van redelijke tot goede kwaliteit. Er zijn veel soorten, kleden en houdingen op elk van de 112 platen afgebeeld, zonder echter een rommelige en volgepakte indruk te geven. De afbeeldingen zijn genummerd en verwijzen naar korte beschrijvingen op de nevenstaande pagina (ik prefereer de namen naast de plaatjes gedrukt). In de lopende tekst staan gedetailleerde verspreidingskaarten en extra vliegbeelden en gedragingen in zwart-wit. Kortom, een hoge informatie-dichtheid die goed toegankelijk is gemaakt. Voor elke rechtgeaarde roofvogelaar is dit een onmisbaar boek. Naast Brown & Amadon's *Eagles, Hawks and Falcons of the World* (1968,

verouderd) en deel 2 van *Handbook of the Birds of the World* is dit het enige werk dat alle roofvogels ter wereld weergeeft. Brown & Amadon is inmiddels verouderd, terwijl het Handbook noodgedwongen minder tekst per soort ter beschikking heeft en veel minder uitgebreid de soorten kon afbeelden (geen vliegbeelden, weinig of geen leeftijds- of sekse- afhankelijke kleedvariatie; wel uitgebreid in onderhavig boek). De mate van detail, in zowel platen als tekst, is daarmee uniek, en wordt alleen geëvenaard of overtroffen door enkele gidsen die beperktere regio's beschrijven (Porter & Willis, Clark, Forsman en Génsbøl voor West-Palearctis, Clark, Wheeler, Dunne, Sibley en Sutton voor USA, Debus voor Australië, Kemp voor Afrika).

In detail is enige kritiek mogelijk. Het viel me op dat er nogal wat fouten in de maten en gewichten zaten (een vrouw Wespendif van 10.5 kg??). Helaas is onduidelijk waar de cijfers vandaan komen (geldt overigens voor alle informatie; bronvermelding in de tekst ontbreekt; de literatuur is achterin op een hoop gegooid; c. 1200 bronnen, overwegend Engelstalig). Zo wordt hier -voor de zoveelste keer- gerepeteerd dat mannen en vrouwen Wespendifen 360-450 gr kunnen wegen; dat is onzin en berust vermoedelijk op wegingen van verhongerde of gevriesdroogde vogels. Helaas duiken deze cijfers telkens opnieuw op, zonder dat iemand het eens controleert. Op de platen van wespendifachtigen hebben alle vogels ronde ogen (sowieso heeft David Mead de neiging zijn vogels met grote ronde ogen af te beelden); Wespendifen hebben echter afgeplat ovale ogen (zelfs bij ontbreken van het wenkbrauwbot), wat ze hun 'lieve' uiterlijk geeft. Maar deze muggenzifterij doet niets af aan dit monumentale werk. Ik vermoed dat de schrijvers (en de uitgever) bij herhaling tegen de wanden op zijn gevlogen, zeker sinds de Big Bang in de roofvogelliteratuur na 1970. Niettemin kunnen ze trots zijn op het eindproduct. En wij -de lezers en gebruikers- mogen de schrijvers dankbaar zijn voor hun liefdeswerk. Op hun beurt voelden de schrijvers zich weer schatplichtig aan de publicaties van H. Kirke Swann (1924-45), Mary Louise Grossman & John Hamlet (1968), Leslie Brown & Dean Amadon (1968) en de Nederlander Jan Wattel die met zijn proefschrift over de geografische variatie in Accipiters (1973) terecht een dikke pluim krijgt. Alleen door op de schouders van onze voorgangers te klimmen, is progressie mogelijk. Een aanrader, deze joekel. Benieuwd wie hem meeneemt op vakantie naar verre oorden!

Glimm D., Hölker M. & Prünke W. 2001. Brutverbreitung und Bestandsentwicklung der Wiesenweihe in Westfalen. LÖBF-Mitteilungen 26(2): 57-68.

Over 1966-99 vertoonde de Grauwe Kiek in Westfalen een gestage toename van 1-4 paren in 1966-69 naar 12-27 paren in 1980-92, een abrupte piek in 1993-94 (49 paren) en een lichte daling sindsdien naar 35 paren in 1999. Binnen Westfalen concentreert de soort zich in enkele kerngebieden (vooral Untere Hellwegbörde, klimatologisch een gunstiger gebied met betere en vroegere gewasontwikkeling). Bijna 90% van de paren broedt in graangewassen. Door bescherming, goede muizenpopulaties in piekjaren van de veldmuis en verdwijning van roofvogelvervolgving kon de soort toene men (DG, Am Sötling 8, 59556 Lippstadt-Hellinghausen, Duitsland).

Hölker M. 2001. Zur Umsetzung der EU-Vogelschutzrichtlinie in Ackerbaugebieten: Schutz der Wiesenweihe *Circus pygargus* in Deutschland. Berichte zum Vogelschutz 37: 85-92.

Het aantal in Duitsland broedende Grauwe Kiekendieven was 228-259, 178-197 en 183-223 in resp. 1990, 1994 en 1998. Daarmee een van de zeldzaamste roofvogelsoorten. Ruim 90% broedt in de jaren negentig in graanvelden, het belangrijkste broedgebied in Duitsland is de Hellwegbörde (550 km²) in Noordrijn-Westfalen, waar 18-44 paren voorkomen, de trend positief is en het broedsucces hoog (1993-98: 99 succesvolle broedsels met 272 vliegvlugge jongen). Het gebied telt ook veel andere roofvogels, waaronder Bruine Kiek (33-65 paren in zelfde tijdvak) en Rode Wouw (20-30).

Hölker M. 2001. Schutzprogramm für Wiesenweihen und Rohrweihen in Mittelwestfalen - Jahresbericht 2000. Arbeitsgemeinschaft Biologischer Umweltschutz im Kreis Soest e.V., Bad Sassendorf. A4-rapport. 23 pp. + uitgebreid aanhangsel met krantenknipsels.

Nauwgezette uitwerking van broedgevallen, nestplaatskeuze en broedsucces van Grauwe, Blauwe (alleen enkele waarnemingen) en Bruine Kiekendief in centraal Westfalen in 2000.

Horák P. 2000. (Development of Saker Falcon (*Falco cherrug*) population between 1976-1998 in Moravia (Czech Republic). *Buteo* 11: 57-66.

Tot halverwege jaren zeventig 1 paar Sakervalk langs rivierbegeleidend bos in Moravië. Vanaf midden jaren tachtig 5-10 paren, langzaam naar het noorden en westen opschuivend. Niet boven 15 paren uitkomend. Van de 101 gevonden nesten brachten er 59 in totaal 172 jongen groot; 42 nesten werden vernield. Er werden 26 in gevangenschap gefokte Sakers (en 3 dito Slechtvalken) aan wilde nesten toegevoegd. Broedverliezen groter langs rivieren dan in open cultuurland, waaronder als gevolg van mensen (8x), marters (5x), Havik (moeilijk te kwantificeren) en Ooievaars (verstoring). Door kunstmatige nesten aan te bieden is de jongenproductie de laatste 10 jaar behoorlijk gestegen. (falco@traveller.cz).

Isselbacher K. & Isselbacher T. 2001. Wanderfalkenbruten 2001 im nördlichen Rheinland-Pfalz. Arbeitsgemeinschaft Wanderfalkenschutz Jahresbericht 2001/NRW: 8-9.

25 territoriale paren, waarvan 18 tot broeden overgingen. Elf succesvolle paren brachten 20 jongen tot uitvliegen (5x 1, 3x 2, 3x 3). Deze populatie telde in 1982 nog 0 paren; daarna 1 paar in 1983-87 en 2 paren in 1988-92, gevolgd door iets snellere groeiperiode.

Jukema J., Piersma T. Hulscher J.B., Bunschoke E.J., Koolhaas A. & Veenstra A. 2001. Goudplevieren en wilsterflappers: eeuwenoude fascinatie voor trekvogels. Fryske Akademy, Ljouwert/KNNV Uitgeverij, Utrecht. 272 pp. ISBN 90 5011 147 5. Prijs f59.95 (Euro 27.25). Genaaid gebonden.

Ook roofvogels komen in dit prachtige boek aan de orde, namelijk vanwege hun invloed op de verspreiding en conditie van overwinterende goudplevieren. Daarnaast is het een ode aan de wilsterflappers en hun ambacht. Net op tijd is de oude flappergarde met de recorder ondervraagd (deel van deze gesprekken als CD aan het boek toegevoegd, inclusief oud filmpje op CD-rom) en zijn hun oude opschriftboekjes uitgeplozen en statistisch bewerkt (met tal van verrassende uitkomsten). Hun ambacht is tegenwoordig overgenomen door bijna even fanatieke flappers die het uitsluitend doen voor de wetenschap. Ook dat heeft ongelofelijk mooie uitkomsten opgeleverd, die ik hier niet zal verklappen. Kijk verder vooral ook naar de mogelijke invloed die roofvogels hebben op de verspreiding van goudplevieren in Nederland. Dit boek is zodoende een mengeling van passie, spijkerhard veldwerk, harde maar vrolijke wetenschap, vragen en nog eens vragen. Het is fraai uitgegeven en tegen een spotprijsje op de markt gebracht. In vergelijking met het buitenland mogen we blij zijn met de kwaliteit van inhoud en vormgeving, tegen zo'n lage prijs. Onze Engelse tegenhangers betalen voor zoiets makkelijk een 2-3x hoger bedrag. Het boek telt honderden foto's, waaronder vele historische, nooit eerder vertoonde opnamen van het wilsterflappen, de flapfamilies (mooie portretgalerijen over meerdere generaties), en van goudplevieren in Nederland en in hun broedgebied (voornamelijk door Jan van de Kam en de auteurs) en wederom het puijke van de beste figurenmaker van de -ongelogen waar- wereld (Dick Visser). De literatuur is uitputtend benut (>450 titels), en wel op zo'n manier dat ook de niet-ingevoerde snapt waar het over gaat. Dit boek verdient de ruimst mogelijke verspreiding.

Kenward R.R., Walls S.S., Hodder K.H., Pakhala M., Freeman S.N. & Simpson V.R. 2000. The prevalence of non-breeders in raptor populations: evidence from rings, radio-tags and transect surveys. *Oikos* 91: 271-279.

Hèt grote probleem bij populatiestudies is de onmacht van onderzoekers om het niet-broedende segment van de populatie zichtbaar te maken. Met behulp van gerugzakzenderde en geringde Buizerds (als nestjong gemerkt) en transecttellingen werd de overleving van de eerste, tweede en ouderejaars Buizerds becijferd. De terugmeldingen van geringde Buizerds gaven in de eerste twee levensjaren een duidelijke geringere overleving te zien dan de gezenderde vogels: resp. 55 en 75% voor de terugmeldingen en 66-73% en 91-97% voor de rugzakkers en staartzenders. In

het derde levensjaar waren de verschillen vrijwel nihil, met resp. 88% en 88-91%. Met behulp van modellen op basis van de radiotelemetrie en een gemiddelde jongenproductie van 1.71 jong/legsel werd voorspeld dat 16-21% van alle aanwezige Buizerds in het voorjaar zou broeden (oplopend tot 25% bij een netto emigratie van 12% en 1.4 jong/legsel). Analyse van terugmeldingen voorspelde een aandeel broedvogels in het voorjaar van 33-38%, de transectellingen in herfst en winter van 21- 25%. Deze cijfers betekenen dat 1 op de 4 aanwezige Buizerds in het voorjaar een broedvogel is.

Kleefstra R. 2001. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Fryslân in 1999. Twirre 12: 103- 111.

Voor Friesland wordt de populatie Bruine Kiekendief (inclusief Waddeneilanden) voor 1998-99 geschat op resp. 275-295 en 260-275 paren, de Blauwe Kiekendief op resp. 62-65 en 55-60 (het meest op Terschelling, met 34 paren in 1999; en een vestiging in de Lauwersmeer). Een paartje Slechtvalk overzomerde in 1999 op de Vliehors. (twirre.redactie@planet.nl).

Kunstmuller I. 2000. (Arrival and changes of breeding density of the Marsh Harrier (*Circus aeruginosus*) on the Czech and Moravian Highlands (Czech Republic) in the years 1988-1998.) Buteo 11: 67-76.

Bruine Kieken arriveerden tussen begin april en begin juni op de Tsjechische broedplaatsen aan, het meest echter rond half april (50% bij n=118). Van 703 paren werden 643 nesten gevonden, waarvan er 469 succesvol waren. Populatie nam toe van 0.5 paren/100 km² in 1988 naar 2.26 paren/100 km² in 1998. Legsels startten meest tussen 20 april en 20 mei (94.3% van 288 legsels). Latere legsels waren vermoedelijk vervolg- of nalegsels (Zizkov II/1279, 580 01 Havlickuv Brod, Tsjechië).

Lippert J. 2001. Greifvogelaushorstung und -handel in Deutschland. Arbeitsgemeinschaft Wanderfalkenschutz Jahresbericht 2001/NRW: 14-15

Wie denkt dat illegaal uithorsten van roofvogels weinig voorstelt in Europa, of alleen maar betrekking heeft op potentiële jachtvogels (Havik, Slechtvalk), moet de beschrijving van dit ene geval maar eens lezen. Na een tip van de Engelse Vogelbescherming (RSPB) werden twee daders in hun kraagje gevat (bekende jagers en valkeniers), die 70 roofvogels en uilen, alsmede 2 Raven in hun bezit hadden. Ook de spin in het web, met contacten met roofvogelhandelaars met kwalijke reputatie, zit in het gevang. Nader onderzoek bracht naar voren dat dit groepje de afgelopen vijf jaar meer dan 80 Haviken, >70 raven, 66 Rode Wouwen, 19 Zwarte Wouwen en 14 Sperwers uit nesten hebben gehaald. Deze werden via jachtijdschriften te koop aangeboden en verkocht. Afnemers waren valkeniers, valkenhoven en roofvogelshows in Duitsland en omliggende landen. In het eigen kringetje waren deze boys al geruime tijd bekend vanwege hun snelle 'fokmethoden', die met hun jongenroof nauwelijks aan de vraag konden voldoen. Ze namen eieren of kleine jongen uit wilde nesten, zodat ze tijdig met een gesloten voertrug konden worden uitgerust (verplicht, zou aantonen dat ze in gevangenschap waren gefokt). Het laat zien hoe eenvoudig deze maatregel is te omzeilen. (Bedenk dat ook in Nederland in de beruchte gebieden in Noord-Brabant de jongen in de eerste levensdagen verdwijnen.) Om het uithorsten niet te laten opvallen, lieten de daders vaak één jong in het nest achter. Om klimsporen in nestbomen te vermijden, werd het onderste deel van de boom vaak met een touwladder beklommen. Het houden en verkopen van roofvogels is vastgelegd in de Bundeswildschutzverordnung; vergunningen worden afgegeven door de overheid. Dat leverde geen enkel probleem op, hetzij doordat de betreffende overheden overwerkt waren dan wel uit onwil om ertegen op te treden (wat makkelijk had gekund, omdat bijvoorbeeld bij sommige fokkers niet eens volwassen Raven aanwezig waren, en wel talloze jongen). Ook CITES- en EU-verklaringen werden zonder problemen of controle afgegeven. Het bewijst maar weer dat handelaars met zogenaamd alle papier in orde toch foute snuffels kunnen zijn; vaak is veel meer dan gezond verstand niet nodig om tot die conclusie te komen. De officier van justitie heeft nu ook tegen deze overheden een onderzoek lopen. Overigens mogen privé-per-

sonen, valkeniers, private dierentuintjes en valkenhoven in Duitsland alleen van Havik, Slechtvalk en Steenarend elk twee vogels hebben. Iedere bezoeker van roofvogelshows en valkenhoven in Duitsland kan echter ook wouwen, Torenavalken en Buizerds zien zitten. Bewijs te meer dat je wel regels kunt opstellen, maar dat controle en naleving ervan tot een andere wereld behoren. Iets dat integraal op Nederland van toepassing is. Een DNA-paspoort van jonge roofvogels en traceerbare ouders zouden verplicht moeten worden gesteld om de uitbaters van roofvogels althans een beetje het leven zuur te maken en roofvogels beter te beschermen.

Lõhmus A. 2001. Ospreys *Pandion haliaetus* in Estonia: a historical perspective. Vogelwelt 122: 167-171.

In afgelopen 100 jaar twee perioden van afname: vroeg 20ste eeuw en in jaren zeventig, gerelaateerd aan vervolging en pesticiden. In laatste 16 jaar herstel, met 45-50 paren in Estland in 1999. Verdween uit westelijke deel land (verslechtering foerageermogelijkheden: weinig meren, lage visdichtheid). Huidige reproductie hoog: gemiddeld 1.90 jongen/bezet nest in 1985-99. Eenderde van sterfte komt op rekening van stropers. Betere reproductie op kunstnesten wordt veroorzaakt door bezetting ervan door oudere, meer ervaren vogels (hirundo@linnu.tartu.ee).

Mlíkovský J. & Hruška J. 2000. Food of the Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) in Plze, Czech Republic. Buteo 11: 125-128.

Prooijlijst (n=107) van slechtvalkpaar in stad in 1999: hieronder 4x dodaars, 14x kwartel, 3x waterral, 1x porseleinhoen, 1x kwartelkoning, 2x laatvlieger en 1x rosse vleermuis (nachttrekkers!). Bulk bestond uit stadsduif (43) en lijster (12).

Hruška J., Melichar D. & Štoviek V. 2000. (Reintroduction and breeding of the Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) in Plze, Czech Republic. Buteo 11: 139-148.

Tussen 1992 en 1999 werden 24 Slechtvalken losgelaten in het stadje Plze om aldus de populatie stadsduiven te reduceren. Vanaf 1996 langdurig aanwezig, met eerste broedpoging op kerktoren in 1998 (mislukt). In 1999 broedgeval op wolkenkrabber, maar nest weggespoeld tijdens hevige regenval. In dit nest werden 3 jonge Torenavalken (3 dagen oud) gezet ter vervanging. Na 16 dagen werden jonge Torenavalken vervangen door 3 kunstmatig gefokte jonge Slechtvalken. Het slechtvalkpaar had hier wat moeite mee vanwege grootteverschil tussen Torenavalken en Slechtvalken (althans: volgens schrijvers). Niettemin vloog alles uit ondanks het feit dat het nest 15x tijdens de broedcyclus werd verstoord door reparateurs van roosters (csop.pm@gmail.cz).

Möller B. 2001. Bestandsentwicklung und Bruterfolg des Baumfalken (*Falco subbuteo*) im Landkreis Hildesheim. Vogelkdl. Ber. Niedersachs. 33: 35-42.

Op een oppervlak van 1265 km² steeg de stand van de Boomvalk van 1-3 paren halverwege de jaren tachtig naar 17 in 2000; in de jaren vijftig was dat 1.36 paren/100 km². Onder 93 gecontroleerde broedsels was 77% succesvol. Bij 69 paren vlogen in totaal 158 jonge uit, ofwel 1.75/paar en 2.28.succesvol paar (controles vanaf de grond!). Over de jaren heen bleven de reproductiecijfers op hetzelfde niveau, uiteraard inclusief schommelingen (dips in 1986, 1991, 1994 en 2000). Net als in Nederland is broeden in bossen en bosranden vrijwel verleden tijd. De hoogste dichtheid wordt tegenwoordig in het noordelijke, voedselrijke en extreem intensief gebruikte gebied op leembodem gevonden (waar Haviken ontbreken). Van de 78 nesten zaten er 35 in rijen populier in vloedvlaktes, 24 in populierenrijen of rijen van andere boomsoorten langs beken, 8 in hoogspanningsmasten, 6 in straatbeplantingen, 4 in losstaande bomen in agrarisch gebied en 1 in een bomenrij op c. 200 m uit de bosrand (Küchenthalstr. 8, 31139 Hildesheim, Duitsland).

Nachtigall W. & Ulbricht J. 2001. Ergebnisse der Bestandserfassung des Rotmilans (*Milvus milvus*) in Sachsen im Jahre 2000. Mitt. Ver. Sächs. Ornithol. 8: 611-617.

In Saksen werden in 2000 c. 800 territoria van Rode Wouw gevonden, een afname vergeleken met de 800-1100 paren in 1993-96. Overigens was 2000 niet een bijster goed jaar voor deze soort gezien de vertraagde aankomst op de broedplaatsen en de geringe bezettingsgraad van voorheen altijd in gebruik zijnde territoria. Veel paren gedroegen zich tevens erg heimelijk. De

vraag is of 2000 een representatief jaar was. Ter vergelijking wordt de monitoring voor Saksen erbij gehaald. Op grond hiervan wordt besloten tot een stabiele populatie, met lokale variaties. Negatieve trends komen op conto van veranderingen in de landbouw (Sächs. Vogelschutzware Neschwitz, Park 2, 02699 Neschwitz, Duitsland).

Redpath S.M., Thirgood S.J. & Leckie F.M. 2001. Does supplementary feeding reduce predation of red grouse by hen harriers? J. Appl. Ecol. 38: 1157-1168.

Aan de andere kant van Het Kanaal doen zich merkwaardige taferelen voor: ondanks wettelijke bescherming roeien jachtopzichters van landgoedeigenaren massaal Blauwe Kiekendieven uit. De vogelbescherming, samen met enkele eigenaren en andere groeperingen, doen het laatste decennium grootscheeps onderzoek naar de invloed van kieken op reproductie en sterfte van hoenders (die op heidevelden broeden en via jacht voor een grote bron van inkomsten zorgen; uiteindelijk draait het altijd om geld). Onderhavig onderzoek keek wat er gebeurde als kieken voorafgaande aan de eileg en tijdens het uitkomen van eieren van extra voedsel werden voorzien. Deze bijvoeding had geen effect op broeddichtheid van kieken, noch keerden er meer jongen op de broedplaats terug in het volgende jaar. Bijgevoederde vogels brachten niet méér prooi naar hun nest, al liep het aantal naar het nest gebrachte hoenderkuikens terug naar 0.5 kuiken/nest/100 uur (tegen 3.7 kuiken bij nesten zonder bijvoeding). Overigens bleef de predatiedruk op hoenders aanzienlijk, vermoedelijk teweeg gebracht door andere roofvogels dan Blauwe Kieken. Omdat alles in geld wordt uitgedrukt, hebben de auteurs becijferd dat bijvoeren £11.000 per jaar kost, let wel: op één landgoed. Zo zie je maar waar de geldgekte toe leidt. Al dit onderzoek heeft niet geleid tot een effectievere bescherming, eerder integendeel (al is dat de onderzoekers niet kwalijk te nemen). Wel hebben we nu mooie harde cijfers van vele facetten uit het leven van Blauwe Kieken (S.Redpath@ceh.ac.uk).

Rintjema S., Claassen T.H.L., Hetteema H., Hosper U.G. & Wymenga E. (red.) 2001. De Alde Feanen: schets van een laagveenmoeras. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden. ISBN 90 330 1137 9. Gebonden, 192 pp.

Een uitgebreid overzicht van ontstaan en ontwikkeling van de Oude Venen ten WNW van Drachten. Uitbundig geïllustreerd met kleurenfoto's, tekeningen en kaarten, waaronder veel historisch materiaal. Bruine Kiekendief broedde hier met 12-15 paren in de jaren 30 en 40, 15 paren in beginjaren 80 en 15-20 paren in late jaren 90. Laatste Grauwe Kiekendief zou van 1979 stammen. Torenavalk aanwezig met resp. c. 6, 8 en 5 paren. Sperwer 1-3 paren in late jaren 90, Havik dito met 6-9 paren en Buizerd idem met 15-18 paren. Boomvalk met 2-4 paren in begin 80, en 0-2 eind 90.

Roberts S.J. & Coleman M. 2001. Some observations on the diet of European Honey-buzzards in Britain. Brit Birds 94: 433-436.

Bij een nest in Wales hadden 17 van de 39 aangebrachte prooien betrekking op bruine kikkers; de rest was wespenraat. Tot een leeftijd van 4 weken scheurde het mannetje de kikkers aan stukken voor de jongen; grotere delen vrat hij zelf op zodat er geen kikkerresten op het nest achterbleven. Na 4 weken jongenfase is het mogelijk dat kikkerresten op het nest te vinden achterbleven omdat de jongen zichtbaar moeite hadden met de kikkers. In één geval sprong een langdurig door het jong mishandelde kikker zelfs van het nest. Helaas betreft het waarnemingen van één wespdiëvennest; je vraagt je af hoe dat op andere nesten er aan toe gaat. Kan immers belangrijke repercussies hebben voor onze manier van prooigegevens verzamelen: noteren wat je aan resten vindt op het nest! (Ty Canol, Church Lane, Llanfair Kilgeddin, Abergavenny, Monmouthshire NP7 9BE, UK).

De rest volgt in de komende Takkeling...